

Zeljko, S.

GEOPOLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak: U ovom se radu govori o međunarodnom subjektivitetu Bosne i Hercegovine, u pravom smislu riječi. Priznanje državnosti od Ujedinjenih naroda sada već davne 1992. godine, članstvo u velikom broju međunarodnih organizacija, bezbroj programa jačanja institucionalnih kapaciteta, izdašna materijalna i nematerijalna međunarodna pomoć u svim segmentima društva, kao i svi pozitivni društveno-političko-ekonomski procesi implementirani od Daytonu do danas nisu rezultirali odgovarajućim pozicioniranjem Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima, u prvom redu među zemljama jugoistočne Europe. Budući da je taj subjektivitet izuzetno ograničen ili dugoročno neproduktivan, kada se radi o odnosima u regiji, uloga na "većoj" međunarodnoj sceni je zanemariva i time se nećemo baviti. Takva pozicija dolazi kao posljedica izuzetno složene unutarnje strukture Bosne i Hercegovine i odnosa između bosanskohercegovačkih političkih subjekata. Geopolitika je prema riječima "oca geopolitike" Rudolfa Kjellena praktičan i realističan pristup međunarodnoj politici gdje se poseban naglasak stavlja na ulogu koju za državu imaju teritorij i resursi. Ako ulogu koju neka država može imati u međunarodnoj politici determiniraju njezini resursi, kako to tumači Kjellen, onda Bosna i Hercegovina ima odlične predispozicije da postane važan "igrač" prije svega na prostoru jugoistočne Europe, ali i šire. Stvarnost je ipak malo drugačija.

Ključne riječi: geopolitika, međunarodnopravni subjektivitet, politički subjekti, međunarodni odnosi, resursi.

Podatci o autoru: magistar politologije Zeljko S.[laven], savjetnik predsjedateljice Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Hamdije Kreševljakovića 3, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, slaven.zeljko@parlamentfbih.gov.ba

Zeljko S.

GEOPOLITICS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: This paper deals with the international legal subjectivity of Bosnia and Herzegovina in the true sense of the word. Recognition of statehood by the United Nations back in 1992, membership in a large number of international organizations, countless programs of institutional capacity building, generous material and immaterial international assistance in all segments of society, as well as all positive socio-political-economic processes implemented from Dayton until today did not result in an appropriate positioning of Bosnia and Herzegovina when it comes to international relations primarily among Southeast European countries. Since this subjectivity is exceptionally limited or long-term unproductive when it comes to relations in the region, the role on the “bigger” international scene is negligible and we will not deal with it. This position comes as a result of the extremely complex internal structure and the relations between political parties in Bosnia and Herzegovina. According to Rudolf Kjellen’s “father of geopolitics”, Geopolitics is a practical and realistic approach to international politics, where special emphasis is placed on the role of territory and resources for each state. If the position of state in international relations is determined by its resources as Kjellen explains, then Bosnia and Herzegovina has a great predisposition to become an important player, especially in the region of Southeast Europe and beyond. Reality is, however, a bit different.

Key words: geopolitics, international legal subjectivity, political subjects, international relations, resources,

Author’s data: M.A Political Science Zeljko S.[laven], Adviser of the Speaker House of Peoples of the Parliament of Federation of Bosnia and Herzegovina, Parliament of Federation of Bosnia and Herzegovina, Hamdije Kresevljakovića 3, 71 000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, slaven.zeljko@parlamentfbih.gov.ba

1. Uvod

Govoriti o geopolitici bilo koje zemlje, ne samo Bosne i Hercegovine, možemo tek kada se dovoljno detaljno upoznamo sa svih elementima koji utječu na geopolitički potencijal. U slučaju Bosne i Hercegovine nije jednostavno za početak identificirati ni razlikovati predispozicije od prepreka u korištenju svoga geopolitičkog potencijala, odnosno mogućnosti interpretiranja i artikuliranja vlastitih interesa izvan svojih granica kao i zaštite unutarnjeg suvereniteta. Bosna i Hercegovina kao članica Ujedinjenih naroda već više od četvrt stoljeća, priznata od 173 države članice UN-a, sudionica brojnih međunarodnih organizacija, formalnih i neformalnih, danas zemlja skoro sa statusom kandidata za članstvo u Europskoj uniji, nažalost ne ispunjava osnovni preduvjet da bude država. Prema Konvenciji o pravima i dužnostima država iz 1933. godine, poznatijoj kao Konvencija iz Montevidea¹, koja se može smatrati izvorom međunarodnog prava kada se govori o kriterijima državnosti, država mora imati stalno stanovništvo, definiran teritorij, vladu i sposobnost da stupa u odnose s drugim državama. Osim ta četiri uvjeta iz članka I. Konvencije, postoji još čitav niz odredbi koje govore o elementima državnosti a odnose se izravno ili neizravno na pitanja vanjskog i unutarnjeg suvereniteta države. Prema tome, u slučaju Bosne i Hercegovine pitanje geopolitičkog potencijala se ne svodi samo na plansko iskorištavanje postojećih resursa nego na definiranje jasnog modela upravljanja tim resursima s ciljem jačanja pozicije Bosne i Hercegovine na međunarodnoj sceni.

2. Zemljopisni položaj

Neću govoriti o općenitim zemljopisnim odrednicama Bosne i Hercegovine jer zemljopisni položaj u ovom kontekstu nije lokacija na meridijanu ili zemljopisna dužina i širina. Naglasak je na drugim elementima lokacije Bosne i Hercegovine, odnosno na "posljedicama" koje položaj nosi sa sobom. Bosna i Hercegovina sa svojih 3 531 159² stanovnika na 51 209³ četvornih kilometara površine dijeli prostor Jugoistočne Europe s još nekoliko država. Taj prostor za razliku od nekih drugih zemljopisnih i geopolitičkih odrednica nije jasno definiran. Pa tako nalazimo podatke da Jugoistočnu Europu čini između 9 i 16 država, a u nekim slučajevima na popis se dodaju i određene regije, ovisno o kontekstu u kojem se ovaj prostor spominje. Pojedini autori Jugoistočnu Europu reduciraju na tek par zemalja članica Europske unije, dok zemlje koje nisu članice smještaju u prostor kolokvijalnog naziva Zapadni Balkan. Ono što je zanimljivo u tom nazivu, koji se posljednjih godina koristi i

1 <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-40.html>

2 http://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/RezultatiPopisa_HR.pdf

3 http://www.bhas.ba/?option=com_content&view=article&id=52&itemid=80&lang=hr

u službenoj komunikaciji ne samo na ovim prostorima nego i Europskoj uniji, ali i u svijetu, jest etimologija riječi. Veže se za planinski masiv u Bugarskoj. Planina se nalazi u središnjoj Bugarskoj i zove se Stara planina, ali se na bugarskom jeziku izgovara Balkan. Geomorfološki pojam zapadni Balkan se može odnositi isključivo na zapadnu stranu te planine, i ne bi trebao imati drugo značenje, svakako ne značenje koje izlazi iz sfere prirodnih znanosti. Međutim, posljednjih godina ovaj naziv je dobio svoje političko značenje, nema nikakve veze sa zemljopisom, i predstavlja skup država koje nisu članice Europske unije. Možemo čak reći i da predstavlja svojevrsnu podjelu između Europe, čitaj članica Europske unije, i ostalih zemalja koje nisu članice, jer se Slovenija nikada nije dovodila u kontekst Zapadnog Balkana, a Republika Hrvatska se nastoji izdvojiti iz tog kruga. Nema ništa pogrešno u korištenju naziva Jugoistočna Europa, jer ovaj prostor to svakako jest, ali se na ovaj način očito pokušava napraviti razlika između Europe i europa. Za potrebe ovog rada ja ću koristiti isključivo naziv Jugoistočna Europa jer ga smatram zemljopisno najispravnijim i politički najkorektnijim.

3. Suverenitet i međunarodnopravni subjektivitet

Ono po čemu je Bosna i Hercegovina svakako posebna u odnosu na druge zemlje Jugoistočne Europe jest priroda njezina međunarodnopravnog subjektiviteta. Možemo ga tumačiti kao sposobnost biti nositeljem međunarodnih prava i obveza, ili drugim riječima, sudjelovati u međunarodnim odnosima u kojima vrijede odredbe međunarodnog prava. U izravnoj vezi s međunarodnopravnim subjektivitetom jest društveno-političko uređenje iz čega proizlazi unutarnji suverenitet bez kojeg naravno nema ni vanjskog suvereniteta. Upravo je stupnjem suvereniteta uvjetovana pozicija zemlje u međunarodnim odnosima. Na europskom kontinentu ne postoji zemlja s tako specifičnim političkim uređenjem kakva je Bosna i Hercegovina. Dakako da postoje zemlje s kompleksnijim sustavom, ali kada se uzme u obzir način raspodjele nadležnosti između razina, zaključujemo kako je Bosna i Hercegovina *sui generis* zemlja. Prema Aneksu 4 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odnosno Ustavu, Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcionira na temelju vladavine prava te slobodnih demokratskih izbora. Ovdje dolazimo do prvog problema za "potencijalnu" državnost Bosne i Hercegovine, i naravno svega onog što državnost sa sobom nosi. Osim činjenice da je Ustav jedan dio mirovnog sporazuma, posebno poražavajuće jest to što Ustav BiH, najviši pravni akt države, nije potvrđen u parlamentarnoj proceduri zakonodavnog tijela. Nije u potpunosti ispravno tvrditi da je nametnut ili oktroiran jer su potpisnici Općeg okvirnog sporazuma za mir bili i predstavnici Bosne i Hercegovine, ali sa sigurnošću možemo reći kako proces donošenja Ustava BiH ne odgovara osnovnim demokratskim postulatima. Potpisivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir stupio je na snagu i Ustav BiH i Bosna i Hercegovina kakvu je danas znamo. Ono što je nastalo tim činom mnogi nazivaju hibrid, eksperiment međunarodne zajednice, monstrum država, protektorat, poluprotektorat, kvaziprotektorat, nedovršena država, a posljednjih godina sve više čujemo i naziv propala država. Nažalost većina ovih tvrdnji više ili manje odgovara onome što Bosna i Hercegovina danas jest, ali i onome što je bila na samom početku svoje danas skoro četvrt stoljeća stare demokracije. Jer unatoč priznanju od Ujedinjenih naroda, respektabilan broj ostvarenih kako bilateralnih tako i multilateralnih odnosa s obzirom na kapacitete, članstva u brojnim formalnim i neformalnim međunarodnim udruženjima i organizacijama Bosna i Hercegovina nije i ne može biti ravnopravan

subjekt u tim odnosima. Zašto je to tako razlog trebamo tražiti u samim počecima ovakve BiH, ali i u godinama poslije, koje nisu donijele značajniji iskorak kako u jačanju unutarnjeg suvereniteta tako ni u pozicioniranju Bosne i Hercegovine na međunarodnom planu. Nekako se kroz sve ove godine razvitka državnosti Bosne i Hercegovine na unutarnjem i vanjskom planu pod upitnikom provlači riječ iz naslova ovog poglavlja, subjektivitet. Ne samo međunarodnopravni nego i svaki drugi. Ne možemo se oteti dojmu da se Bosnu i Hercegovinu doživljava uglavnom kao žrtvu prošlosti, kao zajednicu koju razaraju različiti interesi i skrivene namjere i tome slične konstrukcije, koje naravno doprinose samo stvaranju lošije slike o Bosni i Hercegovini. Kako onda da bude ravnopravan sudionik bilo kakvih regionalnih procesa kada je u startu nametnut hendikep stvoren prije svega lošim PR-om. Biti subjektom bilo kakvih aktivnosti, regionalnih ili svjetskih, znači biti inicijator, organizator ili aktivni sudionik procesa. Bosna i Hercegovina nažalost prečesto bude samo promatrač, sporedni sudionik ili čak zemlja koja blokira proces. Razlog za to svakako nije nedostatak ljudskih resursa, ponekad može biti tehničke prirode, ali u većini slučajeva je sustav taj koji generira sporost u odlučivanju, sukobe nadležnosti i u konačnici nemogućnost korištenja benefita koji dolaze od takvih zajedničkih aktivnosti. Na početku ovog poglavlja kratko sam se dotaknuo riječi suverenitet ili suverenost (engl. sovereignty, njem. souveranitat, franc. souverainete), koja znači najvišu vlast, vrhovništvo. Pojam potječe od kasnolatinskog pridjeva *supernus*, što znači iznad, i označava vlast iznad koje nema druge vlasti. U ovom kontekstu suverenost je možda ključni element jer unutarnji ili pravni suverenitet podrazumijeva da svaka država ima isključivu ovlast da stvara, provodi i nadzire pravne norme koje važe na njezinom teritoriju, dok vanjski suverenitet karakterizira nezavisnost po pitanju unutarnjeg uređenja i ravnopravnost u odnosima bez obzira na obilježja (veličina, teritorij, razvijenost...). Prema međunarodnom pravu, subjektom međunarodnog prava se smatra svatko tko ima pravnu i djelatnu sposobnost u međunarodnim odnosima. Upravo je taj uvjet jasno definiran Konvencijom o pravima i dužnostima država iz 1933. godine, ili poznatije kao Konvencija iz Montevidea, u kojoj članak 1. na jednostavan i precizan način definira pojam države. Država mora imati stalno stanovništvo, definiran teritorij, vladu i sposobnost da stupa u odnose s drugim državama da bi se mogla uopće zvat državom. Međunarodnopravni subjektivitet Bosne i Hercegovine dolazi u pitanje upravo u kontekstu suvereniteta. Osim kompleksnog društveno-političkog uređenja Bosne i Hercegovine, koje generira nefunkcionalnost cjelokupnog sustava, prisutnost visokog predstavnika ne samo da ograničava nego u potpunosti derogira suverenitet i državnost Bosne i Hercegovine. Nadležnosti propisane Aneksom 10 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kasnije proširene dodatnim ovlastima poznatijim kao "bonske ovlasti", postavljaju visokog predstavnika na mjesto apsolutnog suverena izvan trodiobe vlasti, a iznad državne vlasti, odnosno predstavnika izabраниh na slobodnim i demokratskim izborima. Jedno od tri važna svojstva vlasti je nezavisnost koja podrazumijeva državnu vlast koja nije podređena nikakvoj drugoj vlasti i da unutar države ne postoji "viša" vlast u odnosu na državnu. U ovom slučaju visoki predstavnik, odnosno međunarodna zajednica preko institucije visokog predstavnika, predstavlja upravo to, višu vlast unutar države. Osim što može poništiti odluke demokratski izabраниh predstavnika u tijelima vlasti u Bosni i Hercegovini, „bonske ovlasti“ omogućuju mu donošenje pravnih normi koje automatski stupaju na snagu. Bezbroj je primjera koji ukazuju na to da ovlasti visokog predstavnika oduzimaju suverenost institucijama koje su prema Ustavu i demokratskim načelima određene biti nositeljima suvereniteta. To što se visoki predstavnik ne koristi svojim ovlastima već neko vrijeme, ne znači da je Bosna i Hercegovina postala suverena prema odredbama međunarodnog prava

jer činjenica da postoji viša vlast poništava suverenitet. Sve navedeno vodi do zaključka da Bosna i Hercegovina ima izuzetno limitiran međunarodnopravni subjektivitet i da je s obzirom na uzroke tih ograničenja upitno može li se uopće zvati državom. Kako onda nazvati Bosnu i Hercegovinu, zemlju s krnjim suverenitetom, s izuzetno složenim i nepravilnim društveno-političkim uređenjem, zemlju prisutnu na međunarodnoj sceni uglavnom zbog nesretnih okolnosti u kojim se našao prostor Jugoistočne Europe, zemlju s međunarodnopravnim subjektivitetom u tragovima. Bosna i Hercegovina kao politički sustav ima elemente koji se mogu pronaći u svim modelima političkih sustava i država, počevši od antičke Grčke pa sve do današnjih demokracija, ali niti jedan se ne može izdvojiti kao dominantan. Jedino što se može ustvrditi kada je riječ o društveno-političkom uređenju Bosne i Hercegovine jest da generira unutarne nestabilnosti i ograničava suverenitet, što za posljedicu ima izuzetno lošu poziciju Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima, bez neke jasne perspektive za unaprjeđenje statusa i ono što je možda najveći problem jest činjenica da se Bosna i Hercegovina uglavnom promatra kao objekt međunarodnih odnosa, a nikako kao ravnopravan subjekt prema svim načelima međunarodnog prava.

4. Geopolitički potencijal

Nakon svega izrečenog čini se uzaludnim govoriti o geopolitičkom potencijalu Bosne i Hercegovine jer sve ide u prilog tome da je izuzetno teško, ako ne i nemoguće, na pravi način iskoristiti resurse koji joj stoje na raspolaganju. Nije jednostavno za početak identificirati, ali ni razlikovati predispozicije od prepreka u korištenju svoga geopolitičkog potencijala, odnosno mogućnosti interpretiranja i artikulacije vlastitih interesa izvan svojih granica. Naglasak je ovdje na mogućnosti artikulacije, a ne sposobnosti jer sposobnost u ovom kontekstu doživljam kao individualno obilježje koje je uvjetovano isključivo vlastitim kapacitetima, odnosno ljudskim resursima koje Bosna i Hercegovina ovakva kakva jest sigurno posjeduje. S druge strane, mogućnost je složeniji pojam na koji utječe bezbroj faktora od kojih na većinu ne možemo izravno utjecati. U konkretnom slučaju to bi značilo je li Bosna i Hercegovina u mogućnosti samostalno odlučivati o stvarima koje se tiču njezina statusa u međunarodnim odnosima, ali i pitanja koja se tiču njezina unutarnjeg uređenja. U vremenu kada je izjava "nećemo se miješati u vaša unutarnja pitanja" jedna notorna ispraznica i znači upravo suprotno od onoga što bi trebalo značiti vođenje vanjske politike, korištenje svog geopolitičkog potencijala znači upravo to, miješanje u unutarnja pitanja drugih država, a posebno zanimljiva kategorija su "nedovršene države". To su one države koje su objekt u međunarodnim odnosima i čiji elementi (granica, stanovništvo, suverenost, ustav...) nisu svetinja u političkom smislu, nego roba na svjetskom tržištu. Na sreću dostignuti stupanj globalizacije i postojanje brojnih kako političkih tako i vojnih saveza predstavlja otežavajuće okolnosti za realizaciju eventualnih planova koji bi imali za cilj bez suglasnosti domicilnog stanovništva dekonstruiranje država izvana ili iznutra, bar što se tiče prostora Europe. Ali unatoč toj činjenici, i dalje postoji realna opasnost da se zbog krnjeg suvereniteta uruši i onako osjetljiv sustav na kojem počiva postdejtonska Bosna i Hercegovina. U posljednjih desetak godina svjedočimo nizu pokušaja promjene društveno-političkog uređenja Bosne i Hercegovine, s različitim ciljevima, koji idu iz jedne krajnosti u drugu, počevši od stvaranja građanske države, osnaživanja unitarističkih težnji, usložnjavanja već složenog sustava, reduciranja broja razina vlasti, jačanja teze o dobrovoljnom raspadu, do ideje o izgradnji Bosne i Hercegovine na način da odražava ono što Bosna i Hercegovina

jest – država koju čine tri konstitutivna naroda, jednakopravna u svim segmentima zajedno s pripadnicima nacionalnih manjina i nacionalno neopredijeljenima. Onaj model koji će na primjeren način odgovoriti unutarnjim izazovima generirat će političku stabilnost i jačanje unutarnjeg suvereniteta, a samim time i doprinijeti kvalitetnijem vođenju vanjske politike, što će zasigurno rezultirati unaprjeđenjem pozicije Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima. Postojeći okvir kroz koji se definiraju pravci vođenja vanjske politike Bosne i Hercegovine datira iz 2003. godine, vremena u kojem je svijet izgledao drugačije nego danas, vremena u kojem su se međunarodni odnosi vodili na malo drugačiji način. "Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine", kako glasi dokument iz 2003. godine, nisu ništa drugo do skup ideja ili popis želja, koji bez jasno definiranih modela realizacije i strateškog plana koji se neće mijenjati svake godine ne služi ničemu, i bolje bi bilo da uopće ne postoji jer bi se u tom "pravnom neredu" možda nešto individualno i moglo realizirati. Međutim, Bosna i Hercegovina i s neupravljivim sustavom, ograničenim suverenitetom, dugoročno neproduktivnom vanjskom politikom i izostankom strategije korištenja raspoloživih resursa ima predispozicije postati ravnopravnim subjektom međunarodnih odnosa. Dakako postoji čitav niz preduvjeta za to, ali sigurno s riješenim unutarnjim pitanjima za kratko vrijeme može od objekta postati ravnopravan subjekt međunarodnih odnosa. Prema teoriji "oca geopolitike" švedskog politologa Johana Rudolfa Kjellena geopolitika pretpostavlja postojanje zakona međunarodne politike koji su utemeljeni na zemljopisnim odrednicama kao što je raspored kontinenata, oceana, podjela na pomorske i kopnene zemlje... Drugim riječima faktori međunarodnih političkih odnosa određuju snagu i utjecaj države. Postoje na desetine manje ili više relevantnih faktora međunarodnih političkih odnosa, ali ćemo u kontekstu Bosne i Hercegovine koristiti samo neke od njih. Za potrebe ovog rada neću ulaziti u detaljnu elaboraciju svakog pojedinog faktora, nego na osnovi raspoloživih empirijskih podataka ukratko identificirati postojanje navedenih faktora i neke od pripadajućih karakteristika. Zemljopisni položaj Bosne i Hercegovine može se smatrati izuzetno iskoristivim resursom, odnosno važnim faktorom u međunarodnim odnosima. Paneuropski prometni koridor V koji južnim krakom prolazi kroz Bosnu i Hercegovinu omogućuje prometnu povezanost od Atlantika do Moskve a posredna povezanost s koridorom VII (Sava – Dunav) otvara mogućnost izlaska na Crno more. Obala i izlaz na more u Neumu te blizina i povezanost s lukom Ploče, koju danas nazivaju vrata koridora Vc, povezuje Bosnu i Hercegovinu pomorskim putem s cijelim svijetom. Planinski lanac na zapadu i jugoistoku a rijeke na sjeveru i istoku jasno definiraju prirodnu granicu i prema vojnim doktrinama olakšavaju očuvanje teritorija. Prirodna bogatstva kojima raspolaže Bosna i Hercegovina ima malo koja zemlja na europskom kontinentu. Ogromna nepregledna šumska prostranstva koja čine oko 43 % ukupne površine prepoznata su kao potencijal i predstavljaju jedan od osnovnih resursa u Strategiji razvoja Bosne i Hercegovine. Prema broju stanovnika Bosna i Hercegovina ima najveću površinu šumskih resursa. Obnovljivih izvora pitke vode, koja je danas rijetkost širom svijeta, ovdje ima u izobilju. Prema podacima Svjetske banke, sa skoro 10 000 m³ pitke vode po glavi stanovnika Bosna i Hercegovina zauzima prvo mjesto u regiji a sedmo u Europi. Poljoprivredno zemljište pokriva skoro 50 % ukupne površine Bosne i Hercegovine i ako bi se koristilo na adekvatan način, može biti ogroman gospodarski potencijal. Nominalna snaga gospodarstva ne odražava potencijal s kojim se raspolaže i potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se osigurali uvjeti za unaprjeđenje postojećeg stanja. Socio-ekonomske reforme i unaprjeđenje poduzetničke klime bit će ključne ako se želi ovaj resurs iskoristiti ne samo za jačanje pozicije u odnosu s drugim državama nego i poboljšanje životnog standarda domaćeg stanovništva. Ništa od ovog

neće biti važno ako ne bude stanovništva koje će u prvom redu biti nositelj gospodarskih aktivnosti i progresa, ali i kao korisnik svih benefita koji dolaze s gospodarskim napretkom. Demografska slika Bosne i Hercegovine nije faktor koji obećava i bez strateškog plana s jasnim dugoročnim smjernicama predstavljat će prepreku, a ne predispoziciju. Pad nataliteta, negativan prirodni priraštaj i sve veći broj migranata, ljudi koji trajno odlaze u zemlje zapadne Europe, a neki i dalje preko oceana, stavit će točku na državnost Bosne i Hercegovine, jer stalno stanovništvo je jedan od glavnih kriterija državnosti. Osjećaj nacionalne pripadnosti je u kontekstu Bosne i Hercegovine posebna tema. Tri konstitutivna naroda, Hrvati, Bošnjaci i Srbi u zajednici s ostalima i građanima, prema Ustavu čine Bosnu i Hercegovinu. Proces formiranja država na prostoru Europe je išao malo drugačije nego što je to npr. u Sjedinjenim Američkim Državama. Ono što je specifično za prostor Europe jest da su se države formirale nakon formiranja nacija, odnosno proces je išao nacija – država, a ne država – nacija. Budući da Bosnu i Hercegovinu čine tri jednakopravna konstitutivna naroda, slični po mnogočemu, ali ipak različiti jer ne pripadaju istom narodu/naciji, a osim njih tu su i pripadnici nacionalnih manjina te jedna izuzetno heterogena skupina ljudi povremeno povezana političkim motivima koja svoju pripadnost veže za regionalizme, lokalizme, zemljopisne odrednice, filmske trilogeje, i tome slične Ustavom Bosne i Hercegovine neprepoznate skupine, dolazimo do zaključka kako faktor nacionalne pripadnosti ne može biti u službi jačanja položaja Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima, nego predstavlja ozbiljnu i zasada nepremostivu prepreku. Nije Bosna i Hercegovina jedina država s takvim uređenjem ni u Europi ni u svijetu, ali je jedina u kojoj težnje pojedinih skupina za dominacijom nad drugima i nepoštivanje osnovnih načela jednakopravnosti, ignorirajući bogatstvo različitosti, predstavljaju uteg oko vrata. Međunarodni politički odnosi su determinirani međunarodnim pravom koje proizlazi kao izraz volje država sudionica za nekim oblikom pravne regulative tih odnosa. Bosna i Hercegovina u tom pogledu ima jako dobru poziciju jer gotovo sve međunarodne norme i standarde ima ugrađene u ustave i te odredbe su u supremaciji nad domaćim zakonodavstvom. Osim toga, u proteklih 20-ak godina potpisano je niz međunarodnih sporazuma, ugovora, konvencija, rezolucija kojima se određene oblasti zajednički uređuju, što zemljama potpisnicama jamči sigurnost i zaštitu u međunarodnim odnosima. To daje komparativnu prednost pred drugim državama koje imaju niži stupanj usklađenosti domaćeg zakonodavstva s međunarodnim konvencijama i predispoziciju za brže i jednostavnije angažiranje u raznim formalnim i neformalnim aktivnostima na međunarodnoj sceni. U današnje vrijeme visokog stupnja povezanosti i globalizacije mogućnost praćenja tehnološkog napretka, a posebno samostalnog kreiranja inovacija, tehnološki razvoj predstavlja ozbiljan i snažan faktor međunarodnih političkih odnosa. Ne može se reći da je Bosna i Hercegovina tehnološki div, ali s obzirom na broj stanovnika i ukupnu informatičku i tehnološku pismenost te nedovoljno regulirano zakonodavstvo, posebno kada je riječ o softverskim poslovima, ima impresivne rezultate u ovom polju i može se pohvaliti velikim brojem uspješnih tvrtki od kojih neke ravnopravno sudjeluju i na svjetskom tržištu. Koristiti se faktorima međunarodnih političkih odnosa, ako ih imate na raspolaganju, nije jednostavno i zahtijeva prije svega upravljiv sustav donošenja odluka i suverenost u odlučivanju, a upravo to je ono što Bosni i Hercegovini najviše nedostaje.

5. Perspektiva

Potrebno je promijeniti društveno-političko uređenje Bosne i Hercegovine da bi se na adekvatan način koristili svi faktori međunarodno-političkih odnosa. Na koji način i u kojem

smjeru ta promjena treba ići vrlo je jednostavno. Očuvanje i uvažavanje konstitutivnih elemenata Bosne i Hercegovine je ključ za izgradnju stabilne i funkcionalne države, što će joj omogućiti produktivno korištenje svojih kapaciteta za jačanje pozicije u međunarodnim odnosima. Postdejtonska Bosna i Hercegovina će biti održiva isključivo rješenjem unutarnjih pitanja koja već četvrt stoljeća generiraju političku i svaku drugu nestabilnost. Izgradnja povjerenja neće biti moguća u uvjetima pravne nesigurnosti i latentnih političkih projekata s ciljem preuzimanja kontrole i pozicija u vlasti. U Bosni i Hercegovini ne postoji većinski narod, ne postoji dominantna homogena skupina građana, već postoje tri konstitutivna naroda u potpunosti jednakopravna u zajednici s ostalima i građanima. Zaštita prava prije svega konstitutivnih naroda, ali i građana Bosne i Hercegovine, mora biti ishodište svih prijedloga koji dolaze od političkih subjekata unutar zemlje ili od partnerskih međunarodnih organizacija i prijateljskih država regije i svijeta. Ne može se dopustiti da jedan od osnovnih postulata predstavničke demokracije bude pogažen. U sustavu kakav je Bosna i Hercegovina legitimno predstavljanje je u pravnom smislu svetinja koja ni u kojem slučaju ne smije biti dovedena u pitanje. Jer ako nema tog principa, ako se dogodi da zbog propusta u tvorničkim postavkama Bosne i Hercegovine narod koji si zbog brojnosti može dopustiti razne političke projekte i usmjeravanje biračkog tijela kako bi drugom naroda izabrao predstavnik i omogućio si dominaciju i upravljanje polugama vlasti, takva Bosna i Hercegovina osuđena je na vječnu ulogu objekta, zadržavanje u sjeni drugih, čak i lošijih država, te može zaboraviti na bilo kakav oblik subjektiviteta na unutarnjem planu, a posebno u međunarodnim odnosima. Ne želim ni pomisliti da postoji mogućnost bilo kakvog nasilnog razdruživanja o kojem neki autori govore, ali u slučaju ignoriranja navedenih principa Bosnu i Hercegovinu definitivno čekaju godine agonije i života bez perspektive u tada već propaloj državi. Fazu nedovršene države ćemo okončati onog dana kada se ponovi projekt „Komšić“, „Platforma“, „Alijansa za promjene“ i tome slične ideje iz domaće, ali i stranih kuhinja. Nakon toga nema povratka.

6. Zaključak

Suverenitet Bosne i Hercegovine, kako vanjski tako i unutarnji, kao osnova državnosti u stvarnosti karakterizira lik i djelo visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini. Činjenica da niti jedna institucija unutar Bosne i Hercegovine ne može dovesti u pitanje odluke visokog predstavnika, da niti jedna institucija međunarodne zajednice nema jedinstven stav i samim time ni dovoljno političkog utjecaja da dovede u pitanje mandat visokog predstavnika, a da nitko od država dovoljno moćnih na međunarodnoj sceni da utječe na suverenitet visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini to ustvari ne želi, možemo reći da je Bosna i Hercegovina jedina država na svijetu čiji suverenitet niti jedna ovozemaljska institucija ne može dovesti u pitanje. Ono što je problem u ovoj sarkastičnoj konstataciji jest to da prisutnost visokog predstavnika i ovlasti koje ima u potpunosti derogiraju obilježje Bosne i Hercegovine kao demokratske države koja funkcionira na temelju vladavine prava te slobodnih demokratskih izbora. Zaključujemo kako ovakvo društveno-političko uređenje generira nestabilnost, prisutnost i uloga visokog predstavnika ne doprinosi jačanju suvereniteta, većina političkih subjekata nema viziju upravljive i dugoročno održive Bosne i Hercegovine, populizam je glavno sredstvo u postizanju pojedinačnih ciljeva te da ne postoji zajedničkih strateški cilj što se želi postići s Bosnom i Hercegovinom. U takvim okolnostima govoriti o geopolitičkom potencijalu i korištenju istog s ciljem unaprjeđenja

položaja u odnosu na susjedne zemlje i uopće na međunarodnoj sceni se čini kao nešto nedostižno i ravno znanstvenoj fantastici. Subjektivitet Bosne i Hercegovine će još neko vrijeme ostati ograničen i dugoročno neproduktivan, a suverenitet, inače imanentan svim neovisnim slobodnim demokracijama, krnji do te mjere da je pravno neispravno, politički neozbiljno pa čak i smiješno Bosnu i Hercegovinu zvati državom u pravom smislu te riječi.

Literatura

- [1] Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, <http://www.bhas.ba/>
- [2] Avijucki, Vječeslav 2009, Kontinentalne geopolitike : svet u XXI veku, Clio, Beograd
- [3] Bakotić, Božidar 1998, Daytonski sporazum, I. svezak, neslužbeni tekst na hrvatskom jeziku, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb
- [4] Centar za politološka istraživanja, <http://www.cpi.hr/>
- [5] Centar for Strategic and International Studies, <http://www.csis.org/>
- [6] Central and Eastern European Online Library CEEOL, <http://www.ceeol.com/>
- [7] Chollet Derek 2007, Tajna povijest Daytona, Američka diplomacija i mirovni proces u Bosni i Hercegovini 1995., Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
- [8] Chomsky Naom 2006, Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy, Henry Holt and Company
- [9] Cot, Jean 1997, Posljednji balkanski rat: bivša Jugoslavija: svjedočenja, raščlambe, izgledi, Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
- [10] Council on foreign relations, Montevideo Convention on the rights and duties of states, Article No.1, <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897>
- [12] Degan, Đ. Vladimir 2006, Međunarodno pravo, II. osuvremenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
- [13] Dods, Klaus 2009, Geopolitika, Šahinpašić, Sarajevo - Zagreb
- [14] Hattich, Manfred 1996, Temeljni pojmovi političke znanosti, Pan liber, Osijek
- [15] Institut za društveno-politička istraživanja, <http://www.idpi.ba/>
- [16] Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosna i Hercegovine, <http://www.mvteo.gov.ba>
- [17] Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, http://www.mvp.gov.ba/default.aspx?template_id=43&pageIndex=1
- [18] Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, <http://www.predsjednistvobih.ba/> Default.aspx?langTag=hr-HR&pageIndex=1
- [19] Prpić, Ivan / Puhovski, Žarko / Uzelac, Maja 1990, Leksikon temeljnih pojmova politike : abeceda demokracije, Školska knjiga, Zagreb.
- [20] Tuathail Gearoid O. / Dalby Simon / Routledge Paul 2007, Uvod u geopolitiku , Politička kultura nakladno-istraživački zavod, Zagreb
- [21] Vukadinović, Radovan 1998, Međunarodni politički odnosi, Barbat, Zagreb
- [22] Vukadinović, Radovan 2002, Security in South-Eastern Europe /, Politička kultura, Zagreb,
- [23] Žepić, Božo 2005, Pat pozicija u Bosni i Hercegovini: prilog kritičkom promišljanju stvarnosti i budućnosti, Matica hrvatska, Mostar
- [24] Žepić, Božo 2008, Kritika politike ili kritički o politici, Matica Hrvatska, Mostar
- [25] Ustav Bosne i Hercegovine
- [26] Ustavni sud Bosne i Hercegovine, <http://www.usitfbih.ba/index.php>